GÁLFI EMŐKE*

A GYULAFEHÉRVÁRI HITELESHELY LEVÉLTÁROSAI AZ 1658-AS TATÁR BETÖRÉS IDEJÉN

Kulcsszavak: *Gyulafehérvár, hiteleshely, levéltár, levélkereső (requisitor), tatár betörés, Erdély*

A gyulafehérvári hiteleshelyi levéltár menekítése 1658 nyarán a feltartóztathatatlanul közelgő pusztítás elől Szalárdi János krónikaírónak köszönhetően közismert mozzanata az akkori eseményeknek.¹ Neki tulajdoníthatóan ismerjük a levéltárosi testület két tagjának nevét, Pápai Jánosét és Taracközi Ferencét, akik közül az első a menekítés áldozataként, utóbbi pedig ugyanezen menekítés hőseként jellemezhető.

A testület harmadik tagjáról hallgat Szalárdi krónikája. E körülmény azért is feltűnő, minthogy, amellet, hogy e harmadik személy fontos tisztségeket viselt levéltárosi funkciója mellett és előtt, minden jel arra utal, hogy a kérdéses időpontban a levéltár vezetője volt. Bárdi István 1647–1666 között töltötte be a gyulafehérvári hiteleshelyi requisitori hivatalát, ily módon tehetsége mellett rangidősként is bizonyára őt illette a levéltár vezetésének joga, hiszen társai csak később nyerték el e fontos hivatalt. Így Pápai János 1650–1658 között, míg Taracközi Ferenc 1655–1667 közötti időszakban viselte a levéltárosi funkciót. A testület tagjai az erdélyi írás- és jogtudó réteg képviselőiként azért is méltók személyük megörökítésére, mert nekik köszönhető, hogy a Gyulafehérvárról Szebenbe való szállítás következtében a hiteleshelyi levéltár állagai viszonylag szerencsésen vészelték át a kérdéses időszakot. A következőkben e három requisitor hivatali és életpályáját tekintjük át, megpróbálván válaszolni a személyüket érintő legfontosabb kérdésekre.

A testület legifjabb tagja, Pápai János címeradománya alapján,² amely Mórinak nevezi, a Fejér vármegyében fekvő két Mór nevezetű település egyikéről származott, és már hazájában is nemes volt. Erdélybe jövetelének időpontja nem ismeretes, de tehetségével már korán kitűnhetett társai közül, mert 1639-ben, gyulafehérvári kollégiumi tanulmányok után, a fejedelem alumnusaként 24 évesen külföldi tanulmányútra távozott. Erről kötelezvénye számol

* GÁLFI Emőke, dr. (1972), történész, az Erdélyi Múzeum-Egyesület Kutatóintézetének tudományos munkatársa. Kutatási területei: Erdély kora-újkorai egyház- és intézménytörténete, különösen a kora-újkorai hiteleshelyek működése és személyi összetétele; forráskiadás. Főbb munkái: *Az erdélyi káptalan jegyzőkönyvei (1222–1599)*. Mut, jegyz, reg. BOGDÁNDI Zsolt–GÁLFI Emőke. Kolozsvár, 2006 (Erdélyi Történelmi Adatok VIII/1.); *Az aradi káptalan jegyzőkönyv-töredéke (1504–1518)* Előszó, mut, jegyz, reg. GÁLFI Emőke. Kolozsvár, 2011 (Erdélyi Tudományos Füzetek 270.); *Az erdélyi káptalan és hiteleshelyének kapcsolata a XVI. század elején*. Fons XVIII(2011). 1. sz.

1 Szalárdi János *síralmas magyar krónikája*. S. a. r., bev., jegyz. SZAKÁLY Ferenc. Magyar Helikon, Bp., 1980. 439–440. (a továbbiakban *Síralmas krónika*)

2 *Az erdélyi fejedelmek oklevelei (1560–1689) – Erdélyi Királyi Könyvek* DVD. Szerk. GYULAI Éva. Bp., 2005. (a továbbiakban *ErdKirKv Dvd.*) 29. kötet. 706–707.

be,³ amelyben vállalta, hogy a fejedelem költségén végzett németországi tanulmányai után hazatérve a gyulafehérvári, vagy a sárospataki iskolában fog tanítani három évig. Peregrinációja négy esztendeig tartott. Külföldi állomásai közül Herepei csupán a leideni egyetemet említi,⁴ ahova 1643. április 30-án iratkozott be a teológia karra. Ez a diák azonban nem biztos, hogy azonos a requisitor Pápai Jánossal, minthogy a források 1539–1543 között Johannes Nyikos Papai Ungariae, Johannes Papai Ungariae e civitate Papouw és Johannes Papai Ungariae nevű személyeket említenek,⁵ amelyek közül a két utóbbi bizonyosan nem a fejedelem által támogatott alumnus volt.

Tanulmányai végeztével 1643-ban visszatért Erdélybe, és kevéssel ezután, vélhetőleg a fejedelem megbízásából Pápára utazott.⁶ Nem volt tagja egyik fejedelmi kancelláriának sem, címeradománya szerint hazatérte után a fejedelmi familiárisok sorába lépett. Életének következő ismert mozzanata levélkeresővé való kinevezése. 1650. március 26-án került Hercegszőlősi János egykori levéltáros helyére. Kinevezését a következőképpen indokolta társa, Bárdi István: „Anno 1650. die 26. Martii. Duobus desideratis requisitoribus Capituli Ecclesiae Albensis Transilvaniae, egregius dominus Johannes Papai creatus est in requisitorem (v. in requisitoratu officio).”⁷ Levélkeresői hivatalát 1658-ig viselte, itt jegyezzük meg, hogy jegyzőkönyve nem maradt fenn. Két évvel halála előtt, 1656-ban II. Rákóczi György újból megnevesítette, és nemességgel jellel címet adományozott neki. Az adomány külön kiemeli, hogy Pápai külföldi híresebb akadémiákon pallérozta műveltségét.⁸

Pápai János halálának pontos körülményei nem ismeretesek, azonban Szalárdi alapján tudjuk, hogy ő volt a requisitori testület azon legfiatalabb tagja, akit az 1658 őszén bekövetkező tatár betörés a gyulafehérvári hiteleshely sekrestyéjében talált.⁹ A pusztítás elől a requisitorok az utolsó pillanatig menekítették a levéltárat, a maradékot pedig úgy próbálták megóvni, hogy a sekrestye ajtaját befalazták, és a nyomokat eltüntetendő, a falazást bemeszelték. Maga Pápai az ablakon bújta be és elrejtőzött. Azonban Szalárdi szavaival szólva „a fűtyész, prédáló nép megsajdítván a segestyt, könnyen ráhágák, s magát, hogy jó szabású, termetes és ifjú ember is volna, rabbá tevék. [...] Pápai János Váradig való hurcoltatásának hallott híre, ki öreg, testes, kövér legény voltára minden ruhájától, csak lábabélitől is megfosztatván, gyalog, mezitlábbal hurcoltatott, korbácsoltatott, hogy a nagy bőségben a ló mellett úgy nem érezheték, mint a pogány szerette volna. Váradá egy rabasszonytól be is izent volt, de az ott lakos becsületes

3 A gyulafehérvári Batthyaneum Könyvtárban (a továbbiakban Batthyaneum) őrzött oklevél teljes szövege közölve HERPEI János: *Adatok a külső országokban tanuló fejedelmi alumnusok számontartásáról és a róluk való gondoskodásról*. Bp–Szeged, 1965 (Adattár XVII. századi szellemi mozgalmaink történetéhez 1). 533–534.

4 Uo. 534.

5 BOZZAY Réka–LADÁNYI Sándor: *Magyarországi diákok holland egyetemeken 1595–1918*. ELTE Levéltára, Bp., 2007 (Magyarországi diákok egyetemjárása az újkorban 15). 49; Franz TEUTSCH: *Die Studirenden aus Ungarn und Siebenbürgen an der Universität Leyden 1575–1875*. Archiv des Vereines für siebenbürgische Landeskunde XVI(1880). 209–210.

6 HERPEI: i. m. 535.

7 Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára (a továbbiakban MOL), A Gyulafehérvári Káptalan Országos Levéltára, F 2 – Protocolla (a továbbiakban F 2), XV. 206.

8 ErdKirKv Dvd. 29. kötet. 706–707.

9 *Síralmas krónika* 439.

*emberek szerénszerzte lévén a várban, Gyulai Ferenc a többi utána való tisztekkel semmiben hajította, és hihető, a szokatlan nyomorúságtól meggyőzöttetvén vagy magában holt meg, vagy a pogány is, ha úgy akarta burcolni, s nem akart menni, úgys levághatta, mert azután soha semmi híre nem halathatott.”*¹⁰

A bizonytalanságra jellemző, hogy Barcsai Ákos fejedelem csaknem egy évvel Pápai eltűnése után, 1659. július 3-án nevezett ki új levélkeresőt.¹¹ Alvinci (ottani házában levő, vagy oda menekített) levelesládáját 1659 márciusában fejedelmi mandátumra kollégája Taracközi Ferenc felnyitotta és tartalmát a hiteleshely ügyfeleinek rendelkezésére bocsátotta.¹² Ugyancsak 1659-ben Barcsai Ákos azzal a feltétellel adományozta el Pápai János gyulafehérvári házhelyét a Vinci utcában, hogy ha a hajdani requisitor a fogságból visszatérne, a megadományozott személy tartozzon neki a házat visszabocsátani.¹³ A házat azért adományozta el Szabó György gyulafehérvári udvarbírónak, mert Pápainak sem örökösei, sem vér szerinti rokonai nem maradtak.

A testület másik tagja, Taracközi Ferenc több forrás egybehangzó tanúsága szerint¹⁴ az 1658 őszen bekövetkező tatár betörés idején a káptalani levéltár menekítésének kulcsszereplője volt. Az ő vezetésével folyó mentésnek köszönhető, hogy a gyulafehérvári hiteleshelyi levéltár jó része, valamint a fejedelmi levéltár és könyvtár töredéke napjainkig fennmaradt.¹⁵

Jóllehet a levéltárügy, továbbá az elveszett oklevelek és könyvek kapcsán sokat levelezett a káptalan régi ügyfeleivel, és magával a fejedelemmel is, személyéről igen szórványos adatokkal rendelkezünk. Származásával kapcsolatban csupán annyi bizonyos, hogy Taracközi Péter egykori levélkeresőnek (1614–1623) volt rokona, de nem a fia. Ez egy 1630-ban kelt jegyzőkönyvi bejegyzésből derül ki, amikor a debreceni iskola rektoraként tiltakozott amiatt, hogy rokonának (consanguineus), Taracközi Péter gyulafehérvári levélkeresőnek Gyulafehérváron, a falakon belüli, a Kis Szász utcában levő nemesi házat és telkét a gyulafehérvári egyház superintendense, Keserői Dajka János és enyedi Harippi György, örökösödési joga sérelmére néhai Bethlen Gábor fejedelemtől kieszközölték és elidegenítették. Ugyanakkor tiltakozott említett rokona javai miatt, amelyek Jászberényi Istvánnál voltak letétben (*quae premanibus ... fuissent depositis*), és amelyet idővel törvényes úton kívánt visszaszerezni.¹⁶ Minthogy az oklevél mellett, hogy tudósít debreceni rektorságáról, Taracközi előneveként kiteszi a gyulafehérvári jelzőt is, valószínűnek tartjuk, hogy Gyulafehérváron született.

Taracköziről a következő információnk tíz évvel későbből származik, és némileg meglepőnek tűnik, bár ennek tükrében érthetővé válik a levéltárakhoz fűződő majdani elkötelezettség.

10 *Síralmas krónika* 439–440.

11 Az Erdélyi Káptalan Levéltára a Batthyaneum kezelésében X. 55. sz.

12 Batthyaneum X. 46. sz.

13 ErdKírkv Dvd. 30. kötet. 206–207.

14 *Síralmas krónika* 439; MOL, F 2, XXV. 113; JAKÓ Zsigmond: *A nagyenyedi Bethlen Kollégium könyvtárának kezdetei és első korszaka (1622–1658)* = Uő: *Írás, könyv, értelmiség*. Kriterion, Buk., 1976. 204–206. (a továbbiakban JAKÓ 1976)

15 Itt a fejedelmi levéltárnak csupán arról a töredékről van szó, amely Gyulafehérvárról nem került a MOL-ba, következésképpen nem pusztult el 1956-ban. A fejedelmi levéltárra lásd JAKÓ Zsigmond: *Az erdélyi fejedelmek levéltáráról = Tanulmányok Borsa Iván tiszteletére*. Szerk. CSUKOVITS Enikő. MOL, Bp., 1998. 105–129. (a továbbiakban JAKÓ 1998)

16 MOL, F 2, VI. 160^r.

sége. 1640-ben a későbbi levélkereső mint „*suae celsitudinis archiv[ari]us, et aulae familiaris*” jelenik meg egy saját protocollumában szereplő bejegyzésben.¹⁷ Egy későbbi, 1645-ös adat szerint is ugyanezt a funkciót töltötte be.¹⁸ Ezzel szemben Jakó Zsigmond az erdélyi fejedelmi levéltárról szóló tanulmányában a következőket írja: „Míg Bethlen Gábor a fejedelmi könyvtár és titkos levéltár őrzését bízta azonos személyre, I. Rákóczi György, amint ez 1632. évi adatokból kiderül, a káptalani levéltár egyik requisitorságával kapcsolta össze a könyvtárosságot; a titkos levéltárat pedig 1634 után, legalábbis saját uralkodása idejére, teljesen függetlenítette és Szalárdi János kezelésébe adta. Az öreg fejedelem halála (1648) után azonban az új uralkodó a korábbi állapotot állította helyre. [...] a gyulafehérvári palotában maradt könyveket és a titkos levéltárat Samarjai Lökös Péter őrizte a székváros 1658-ban bekövetkezett pusztulásáig.”¹⁹

A fent idézett rész alapján a következő kérdés merül fel: ha a fejedelmi titkos levéltárnak először Szalárdi, majd Samarjai viselte gondját, akkor miért volt szükség Taracközire? Tény, hogy krónikájában Szalárdi önmagát conservatornak mondja, és a kontextusból az derül ki, hogy viszonylag hosszú ideig.²⁰ Mégis feltételezhetően előbb ő, majd Taracközi voltak a fejedelmi levéltár őrői, és Samarjai csak később, 1651-től kezdve ügyelte azt.²¹ Maga Taracközi pedig bizonyára kárpótlásképpen a káptalani levéltárba került e tájban, noha levélkeresői tisztségére az első adatunk jegyzőkönyve alapján 1655-ből származik.²²

Taracközinek a káptalani levéltár Szebenbe való menekítésében játszott szerepe Szalárdinak köszönhetően közismert. Mégis úgy véljük, hogy Jakó Zsigmond tanulmánya alapján nem árt felidézni az eseményeket, minthogy a Taracköziről kialakult képet árnyalja és alátámasztja.²³ A tatár-török büntető hadjárat 1658 júliusában indult meg Erdély ellen. A pusztító ellenséges hadsereg közeledése július 15-től fogva előrelátható volt. A requisitorok ekkor még a helyükön voltak, és a munkájukat végezték. Ezt egy 1658. július 15-én kelt oklevelük tanúsítja, amely szerint Taracközi és Pápai János felvették bodolai Béli Pál felesége, Vitéz Zsuzsanna tiltakozását.²⁴ A levéltár menekítését már kevéssel ezután elkezdhették. Taracközi saját költségén fogadott szekereket, és a hiteleshelyi levéltárat valamint a fejedelmi levéltár egy részét Szebenbe és a dévai várba menekítette.²⁵ A menekítés egészen az ellenség megérkeztéig

17 MOL, F 2, XXV. 83; *Erdélyi egyháztörténelmi adatok*. Szerk. VESZELY Károly. Kvár, 1860. 262.

18 SUNKÓ Attila: *Levélkeresők. A Gyulafehérvári Káptalan és a Kolozsmonostori Konvent requisitorainak archontológiája a XVI–XVII. században*. Fons XI(2004). 2. szám. 312. Minthogy a tanulmány több adatáról is bebizonyosodott, hogy megbízhatatlan, a fenti is fenntartással kezelendő, annál is inkább, mert Taracközit 1634 áprilisában a gyulafehérvári kollégium tanárának mondja, jelzetéül a következőt adva meg: F 2 Protocollum Deus ad auxilium 143. Mindazonáltal sem itt, sem más protocollumban nem leltük fel a hivatkozott információt, noha illeszkedne a Taracköziről kibontakozó tanult ember és hivatását szenvedéllyel művelő levéltáros képéhez.

19 JAKÓ 1998. 111.

20 „*Azhol Szalárdi János conservátorának, kit csak igen ifjú korában, 1634-ben kezdett vala házába venni [...]*” *Síralmas krónika* 300.

21 JAKÓ 1976. 203.

22 MOL, F 2, XXV. 1.

23 JAKÓ 1976. 204–206.

24 MOL, F 2, XXV. 3–4.

25 „[...] a sok munkával, költséggel szerzett sok szép könyveket s leveleket is, és protocollumokat, avagy fejedelmi könyveket, valamelyeket Torockközi Ferenc nevű egyik káptalan magával Szebenbe el nem vihetett

folytatódott, talán Enyed és Kolozsvár irányába is, mert az utolsó szállítmányt a tatárok Vajasad környékén érték utol.²⁶ Itt emeljük ki, hogy Bárdi István könyvtárosként illetőleg Taracközi fejedelmi levéltárosként betöltött hivatala nagyban hozzájárult ahhoz, hogy Samarjai Péter távollétében a káptalani levéltár állagain kívül a fejedelmi levéltár és könyvtár bizonyos darabjai is megmenekültek.

Taracközi a tatár pusztítás után haláláig kétlaki életet élt, időnként Szebenben, máskor Gyulafehérváron tartózkodva. Úgy tűnik élete utolsó évében Szebenben viselte gondját az oda menekített levéltárnak.²⁷ A pusztítás után Apafi fejedelemhez intézett levelein keresztül sürgette az „*eltévedt bibliothecabeli levelek, könyvek*” felkeresését az országban.²⁸ Minthogy a sekrestyére törő tatárok 1658-ban a Pápai János őrizetére bízott káptalani pecsétnyomót is elrabolták, Taracközi érdeme volt, hogy Szebenben újat vésetett,²⁹ így módon az oklevelezés továbbra is, rövid megszakítással, viszonylag zökkenőmentesen folytatódhatott. Az új pecsétnyomón nem tüntették fel az évszámot,³⁰ három tallérba került, a pecsétmetsző munkadíja pedig négy forintba.

Bárdi halála után (1666) Taracközi lett a hiteleshely főrequisitora, ennek bizonyossága az a tény, hogy Böszörményi István levélkereső a Bárdi házában talált protocollumok között a káptalani pecsétet is az ő kezébe tette le.³¹ Abból a jelentésből, amelyet Böszörményi Taracközi halála után három nappal, 1667. február 14-én írt a fejedelemhez megtudhatjuk, hogy Gyulafehérváron bizonyára a saját házában, Szebenben pedig két bérelt szálláson tartotta a levéltár megmentett részeit. Ezen kívül Déván egy „*hosszú zöld ládában*” is voltak „*Káptalanhoz való levelek*”.³² A Gyulafehérváron talált levéltári anyagot Böszörményi magához vette, a Szebenben levő pedig még hosszú ideig ott maradt.

Taracközi szűkebb családjáról és birtokairól kevés adattal rendelkezünk. Úgy tűnik nem nősült meg, Böszörményi jelentéséből tudjuk, hogy volt egy húga.³³ Gyulafehérvári házában kívül rendelkezett még egy szentimrei réttel.³⁴ Jegyzőkönyve máig fennmaradt,³⁵ azonban bejegyzései igen nagy összevisszaságban követik egymást, mintegy jelezve írójuk és a levéltár

volna (egy darab gránát posztója lévén, a szekereseknek avval fizetett), azon könyvtartóháznak közepére rakásra bordonván, úgy gyújták és égeték meg rettenetes és becsülhetetlen kárral.” *Síralmas krónika* 439.

26 JAKÓ 1998. 113.

27 Erre utal az 1666-ban hozott egyik országgyűlési végzés, amely elrendelte, hogy Szebenben tartózkodjon. *Erdélyi országgyűlési emlékek. Monumenta comitialia regni Transsylvaniae, 1540–1699.* XIV. Szerk. SZILÁGYI Sándor. MTA, Bp., 1889. 173. (a továbbiakban EOE)

28 JAKÓ 1976. 204–206.

29 Taracközi 1658. szeptember 25-én kelt elismervényének teljes szövegű közlése: SUNKÓ Attila: *A Gyulafehérvári Káptalan és a Kolozsmonostori Konvent Levéltárának működésére vonatkozó iratok.* Lymbus. Magyarisztudományi forrásközlmények. Bp., 2003. 90.

30 Fényképére lásd <http://mol.arcanum.hu/dldf/opt/a110505htm?v=pdf&a=start>, DL 74220.

31 MOL, F 2, XVII. 8; SUNKÓ: *i. m.* 93–94.

32 SUNKÓ: *i. m.* 94–96.

33 Uo. 95.

34 MOL, F 2, XXV. 289.

35 MOL, F 2, XXV.

hányatott sorsát. A kötet lapszámozása későbbi, mint a tulajdonképpeni jegyzőkönyv vezetése, emiatt, jöllehet a lapszámozás folyamatos, a bejegyzések eredeti rendje felborult.³⁶

A levéltárosi testület harmadik tagja és egyben vezetője Bárdi István levélkereső volt. Bárdi Péter gyulafehérvári ügyvéd³⁷ fiaként született, igen nagy valószínűséggel Gyulafehérváron. Bárdi Péter deákról viszonylag gazdag adatokkal rendelkezünk, minthogy ügyeiben többször is felkereste a gyulafehérvári requisitorokat. Több ingatlannal rendelkezett a székvárosban és a közelében fekvő településeken is. Személyét jól jellemzi egy 1623 elején kötött tranzakció. Ebben Péter deák eladta a Szász utcában levő házát Szakács, másként Német Györgynek 110 forinton.³⁸ Az oklevél érdekes kitétele volt, hogy a vásárló a vételár 10 forintnyi összegéért képet kellett fessen Péter deáknak.³⁹ Ügyvédként és vagyonos emberként Gyulafehérvár tekintélyes lakója volt, amit mutat az is, hogy fejedelmi emberként többször vett részt különböző jogügyletekben.⁴⁰ Pályája csúcsát a váradjai portus (Marosportus) sósámvévojeként érte el 1635 tájékán.⁴¹ Ekkori vagyoni helyzetét jól érzékelteti az a tény, hogy 1635 szeptemberében egyetlen személy 1024 forinttal tartozott neki.⁴²

Bárdi Péter 1636 után halt meg, 1639 márciusában már néhaiként emlegetik.⁴³ Ismereteink szerint háromszor nősült, 1623 és 1626 között egy Selye Anna nevű, vélhetőleg nemesasszony volt a felesége,⁴⁴ akit a források időnként Ilonának is mondanak.⁴⁵ István nevű fia, a majdani requisitor vélhetően ettől a feleségtől született. Második felesége Bánffyhunyadi Katus volt, akinek egy 50 forintot érő szőlőt ajándékozott Gyulafehérvár Nagy Előmál nevű szőlőhegyén.⁴⁶ Harmadszor kevéssel halála előtt nősülhetett, akkor egy Szegedi Anna nevű özvegy nemesasszonyt vett feleségül. Az asszony 1631-ben első férje halála után volt özvegy,⁴⁷ 1639 márciusában azonban néhai Bárdi Pétert immár harmadik férjeként emlegetik a források.⁴⁸ Ebben az időben az asszony már öreg és beteg volt, ugyanezen esztendő végén vagyónáról is végrendelkezett.⁴⁹

Végrendeletének kedvezményezettjei – rokonain és második férje után maradt Szabó Tamás nevű mostohafián kívül – a gyulafehérvári kollégium diákjai voltak, akiknek 50 forintot hagyott. Másik mostohafiát, Bárdi Istvánt a végrendelet meg sem említi. Hogy nem volt egészen felhőtlen a kapcsolat az özvegy és Bárdi István között, mutatja ez utóbbi ellentmondása

36 Pl. a 242. lap alján egy oklevél tárgya van lejegyezve, de folytatása nincs, a 250. és 251.-en Csicsói György későbbi levélkereső kézírása található, ezután következik a 261. lap Taracközi írásával stb.

37 Az Erdélyi Múzeum-Egyesület Kézirattára a Kolozsvári Lucian Blaga Egyetemi Könyvtár Kézirattárának őrzetében, Ms. 309. 111'.

38 MOL, F 2, V. 467.

39 "*picturam pingere debet*"

40 MOL, F 2, V. 469; VII. 29'.

41 MOL, F 2, XII. 88^{r-v}.

42 MOL, F 2, XII. 73^{r-v}.

43 MOL, F 2, XII. 88^{r-v}, 103^{r-v}.

44 MOL, F 2, V. 467.

45 MOL, F 2, VI. 98'-99'.

46 MOL, A Kolozsmonostori Konvent Országos Levéltára, F 15 – Protocolla, libri regii et styliionaria (a továbbiakban F 15), XXXII. 46'-48'.

47 MOL, F 2, IX. 65'-66'.

48 MOL, F 2, XII. 103^{r-v}.

49 MOL, F 2, IX. 34'-36'.

a hiteleshelyen, amely a végrendelettel egy napon kelt.⁵⁰ Ekkor Bárdi István éppen a végrendelet miatt tiltakozott, minthogy bevallása szerint az apja, Bárdi Péter csakis olyan feltétellel hagyott feleségének, Anna asszonynak 1000 magyar forintot, hogy ha az asszony hamarabb halna meg, mint a fia, akkor az összeg ez utóbbit illesse.

A majdani requisitorról a fentiek alapján elmondható, hogy vagyonos értelmiségi családból származott. Éppen ezért meglepőnek tartjuk, hogy semmilyen jel nem utal egyetemjárására. Minthogy apja nem járt egyetemre, hanem minden valószínűség szerint domidoctus volt, úgy tűnik ezt fia számára is elegendőnek tartotta. Bárdi István először a nagyobb kancellária íródeákjai között tűnik fel 1631-ben,⁵¹ azon újonnan verbuvált csoport tagjaként, akik az új fejedelemnek köszönhették a hivatalba való bekerülésüket. Itt 1638-ig teljesített szolgálatot, pályájának újabb állomása 1639-ben a marosportusi sósószámvévőség (perceptor) volt, 1641-ben Fehér vármegye adószedői tisztét látta el,⁵² 1642–1647 között pedig tordai sókamárasként tűnik fel.⁵³

Az okot, ami miatt megvált sókamarási tisztségétől minden bizonnyal az szolgáltatta, hogy 1647. november 12-étől az erdélyi káptalan levélkeresője lett a kevéssel azelőtt elhunyt Barsi Mihály helyén.⁵⁴ Ez az adat egyrészt arra a messzemenő következtetésre sarkall, hogy a gyulafehérvári hiteleshely requisitorsága ebben az időben felért a tordai sókamarás hivatalával, sőt úgy tűnik azt felül is múlta. A legkézenfekvőbb bizonyosság arra, hogy a levélkeresői állás igen jól jövedelmezhetett, képviselőjének pedig súlyt és tekintélyt biztosított, az a tény, hogy Bárdi haláláig viselte más funkciók mellett. Másrészt valamelyest rávilágít Bárdi vagyonának mértékére is requisitorsága kezdetén, hiszen előző hivatalának képviselői, a sókamarások által letett eskü szövegéből tudjuk, hogy a kamarásnak saját vagyonával kellett szavatolnia a bányajövedelmek ügyében és, a jövedelmek rossz adminisztrálása esetén, ha a helyzet úgy kívánta saját pénzéből megfizetnie a kincstárát ért kárt.⁵⁵

Levélkeresői hivatala mellett elődjéhez, Barsi Mihályhoz hasonlóan már kezdettől a fejedelmi könyvtár őre volt feltehetően a könyvtár 1658 szeptemberében bekövetkezett pusztulásáig, jöllehet erre vonatkozólag csupán 1648⁵⁶ és 1657⁵⁷ között rendelkezünk adatokkal. Eb-

50 1639. december 16. MOL, F 2, IX. 17^v–18^r.

51 TRÓCSÁNYI Zsolt: *Erdély központi kormányzata 1540–1690*. Akadémiai, Bp., 1980. 189. (a továbbiakban TRÓCSÁNYI 1980)

52 MOL, F 15, XXVII. 75^v.

53 WOLF Rudolf: *Exploatarea sării în Transilvania în perioada principatului (1541–1691)*. Teză de doctorat. Universitatea Babeş-Bolyai, Facultatea de Istorie şi Filosofie, Cluj-Napoca. (Kézirat) 264.

54 *In nomine Sacro Sanctae Trinitatis ac Individuae unitatis. Omnis sufficientia mea a Deo est. Protocolum Capituli Ecclesiae Albensis Transilvaniae. In Anno Domini et Salvatoris nostri Jesu Christi 1647. Die 12. Mensis Novembris per Stephanum Bardi Requisiteorem factum. Mane Deum lauda cum surgis sicut alaunda*. MOL, F 2, XV. első számozatlan oldal.

55 „Ebben lévő defectusokat, ha lennének ratiomban, kit el nem igazíthatnék ő Nagyságát contentálom. Kit ha nem cselekedném, vagy cselekedni nem akarnám szabadságot adok ő Nagyságának, praefectus uramnak, mind magamhoz, s mind egyéb javaimhoz hozzá nyúlhassanak és valami kárt, defectust tennék az én javaimból, örökségemből satisfactiot inpendialtathasson ő Nagysága s mind praefectus uram.” WOLF: i. m. 189.

56 JAKÓ 1976. 342 (16. jegyz.).

57 Bibliothecariusi funkciójának általunk ismert végpontja a Bárdi készítette káptalani jegyzőkönyvek indexének címéből derül ki: *Index omnium rerum in protocolis Capituli Ecclesiae Albensis Transilvaniae*

ben a minőségében nagy szerepe lehetett, a gyulafehérvári fejedelmi könyvtár kettéválasztásában, amelynek jelentős részét Sárospatakra szállították 1653-ban, itt maradt feléd pedig két részre osztották a Collegium Academicum és a fejedelmi titkos levéltár között.⁵⁸

Bárdi fejedelmi könyvtáros voltával kapcsolatban azonban felmerül egy igencsak lényeges kérdés. Jakó Zsigmond köztudottan alapos kutatásai alapján Samarjai Lökös Péterről a következőket írja: „Annak a lecsökkent mennyiségű könyvtári anyagnak, amely továbbra is a fejedelmi palotában maradt, a titkos levéltárral együtt könnyen gondját viselhetette egyik secretarius. 1651-től fogva [...] Samarjai (Lökös) Péter deákot ugyanis az egykorú források csak ebben az esetben emlegethették, egészen Gyulafehérvár pusztulásáig, hol fejedelmi secretariusnak, hol a fejedelem levelei conservatorának, hol pedig «az ország Biblothecaja»-nak.”⁵⁹ Ha 1651-től a fejedelmi könyvtáros Samarjai volt, akkor miért írja a fejedelem még ugyanebben az évben Bárdit könyvtárosnak,⁶⁰ és 1657-ben Bárdi önmagát suae celsitudinis bibliotecariusnak?

Egyrészt II. Rákóczi György Jakó szavaival szólva „nem érdeklődött különösebben az iskolák és a művelődés kérdései iránt,”⁶¹ másrészt 1653-ban a fejedelmi könyvtár felosztása, amely ekkor, mint láttuk, összezsugorodott, nem indokolta két könyvtáros alkalmazását. A választ Taracközi Ferenc levélkereső Apafi Mihály fejedelemhez intézett levelének részlete adhatja meg, amelyben a következőket írja: „Az réghi Diplomak, contractusok, compositiok, confederatiok voltak az Bibliothecaban az kiket az Tatar el talált, de azok az akkori tisztek gondviseletlensége miatt oda vadnak. Az más rendbéli diplomák voltak az fel vívő grádics alatt való boltban Lökös Péter gondviselése alatt, mely mind oda vagyon. Az harmadik rendbéli diplomák válogatott levelek voltak az auditoria ház mellett az eregeb[b] ház felett melyhez maga [...] idősebbik Rakoci [...]”⁶²

Ha a fejedelmi levéltár egy részét a könyvtárban őrizték, ez megmagyarázná, hogy Samarjait miért nevezik időnként „az ország Biblothecaja”-nak, ugyanakkor válasz lehetne arra, hogy miért volt szükség külön könyvtárosra is. Valószínűnek tartjuk a fentiek alapján, hogy Samarjai titkár volt és fejedelmi levéltáros, Bárdi pedig levélkereső és bibliotecarius.

Bárdi könyvtáros és levélkereső volta ily módon egy sor olyan kérdésre válaszol, amelyek eddig találgatásra adhattak okot. Elsősorban arra, hogy Bárdi levélkereső kollégája, Taracközi Ferenc miért nem csupán a hiteleshelyi levéltárat menekítette 1658 őszén a tatárok pusztítása elől, hanem Samarjai távollétében bizonyos mértékig a fejedelmi könyvtárat és levéltárat is. A fentiek fényében ez utóbbi állományok menekítése, feltételezhetően nem pusztán Taracközinek köszönhető, hanem egyenlő mértékben Bárdinak is. Ismerve harmadik levélkereső kollégájukat, Pápai Jánost, aki külföldi egyetemeket járt, tanult ember volt, immár az a legvalószínűbb, hogy a menekítés a teljes requisitori testület összehangolt munkája lehetett.

universis conscriptarum et repositarum per egregium Stephanum Bardi de Alba Iulia requisitorem literarum Capituli eiusdem Ecclesiae Albensis Transilvaniae et suae celsitudinis bibliotecarius excerptus ac propria manu conscriptus in anno domini et salvatoris 1657. MOL, A Gyulafehérvári Káptalan Országos Levéltára, F 14 – Segédkönyvek.

58 JAKÓ 1976. 202–203.

59 Uo. 203.

60 ErdKirKv Dvd 28. kötet. 409–410.

61 JAKÓ 1976. 203.

62 MOL, F 2, XXV. 113.

Ezt annak tudatában is fenntartjuk, hogy a későbbiekben Taracközi és Bárdi között a viszony megromlott, és az 1666-ban tartott fogarasi országgyűlésen, Trócsányi szavaival szólva „rútul összekaptak a rendek előtt”.⁶³

Ha az előbbi eszmefuttatás nem lenne helyes, és Bárdi nem állt volna helyt jelesen a levéltárat ért vészhelyzetben, akkor bizonyosak lehetünk afelől, hogy levélkeresői állását nem tarthatta volna meg a továbbiakban. Márpedig nemcsak hogy megtartotta, hanem halála előtt is nagy valószínűséggel ő volt a káptalan főrequisitora.⁶⁴ Ezzel magyarázható, hogy közvetlenül halála után, 1666-ban a nála levő levéltári anyagon kívül Taracközi és Böszörményi István requisitor magához vette a káptalani pecsétet is.⁶⁵ Bárdi autoritására jellemző, hogy Taracközi a következőket írta róla: „*Mostan Bárdi akar egyedül pecsételni, mintha a többi collegáknak semmi tiszttük a pecséthez nem volna.*”⁶⁶

Az Erdélyre zúduló újabb pusztítás közepette, Bárdi igyekezett kihasználni a zavaros helyzetet és így módon is gyarapítani vagyonát. Erre utal az 1666-ban született országgyűlési végzés szövege, amely a Porta kielégítésére a nemesek által beszolgáltatott ékszerek és javak kapcsán a következőket mondja: Bárdi Istvánt, Samarjai Pétert és Árkosi Benedeket az országgyűlésen amiatt faggatták, hogy adjanak számot a székelyektől és más nemesektől a fejedelem parancsára beszedett és a szász városokba szállított javakról.⁶⁷ A székelyek kijelentették, hogy Bárdi Imecs Páltól 500 birodalmi tallért vett el, miközben utóbbi tatár fogságban volt, továbbá állították, hogy az egyes székely nemesek által Brassóban elhelyezett különféle javak mellett, patyolatvásznat is rabolt magának.⁶⁸

Az itt bemutatott életrajzi részlettől eltekintve, Bárdi István szűkebb családjáról és birtokairól, annak ellenére, hogy csaknem 20 évig volt requisitor, és két kötetnyi jegyzőkönyve⁶⁹ maradt ránk, szinte semmit nem tudnánk, ha kollégái feljegyzései és egyetlen saját nevében kelt levele nem tanúskodnának róluk. Úgy tűnik nem tartotta fontosnak, hogy az életét érintő eseményeket jegyzőkönyvébe rögzítse, ahogyan ezt elődei (különösképpen Debreceni János), vagy éppen utódai tették. Levéltárosi és könyvtárosi ténykedéséről is ezért rendelkezünk kevesebb adattal.

Bárdi első felesége 1641-ben gyalui Komáromi Márton dévai várnagy és Szalánczy Judit leánya, Komáromi Borbála volt.⁷⁰ Házasságuk még 1649-ben is tartott, azonban gyermekük nem volt, jöllehet Bárdi saját bevallása szerint: „*Mivel ezért noha az Ur Isten bennünket szerel-*

63 TRÓCSÁNYI Zsolt: *Törvényalkotás az Erdélyi Fejedelemségben*. Gondolat, Bp., 2005. 214; „[...] *adest Franciscus Taraszközius et alter capitularis Stephanus Bárdi et turpiter contendunt [...]*” EOE XIV. 173.

64 Levélkeresői hivatala mellett, kevésse halála előtt Fehér vármegye főbírágát is viselte. TRÓCSÁNYI 1980. 189.

65 MOL, F 2, XVII. 1.

66 SUNKÓ Attila: *Debreceni János életpályája. A Gyulafehérvári Káptalan levéltárosának élete, végrendeletének tükrében*. Fons IX(2002). 1–3. szám. 311, 18. jegyzet; MOL, A Gyulafehérvári Káptalan Országos Levéltára, F12 – Lymbus, XIV. 3.

67 A török Portának küldendő adóról és a mellé csatolt javakról van szó.

68 „*referentes [...] eundem Bardium quorundam nobilium Siculorum etiam syndones et id genus alia inter cetera bona, Coronae deposita sibimet rapuisse.*” EOE XIV. 172.

69 MOL, F 2, XV; XVI.

70 MOL, F 15, XXVII. 75^v.

*mes csemetecskekkel is megh aldott vala, de azokat szemeink elöl Isten el szedegette [...].*⁷¹ Emiatt a házaspár kölcsönösen egymásnak kötötte le birtokait a következőképpen: Bárdi feleségének inscribálta 400 grazi talléron Gyulafehérváron a Boldogasszony utcában lévő kőházát, a város határában levő két hold szőlőjét a Borza málon, továbbá a Nagy Előmálon és az Ökrös nevű szőlőhegyen levő szőlőit, borbándi házát és rétjeit, gáldtői, fahídi, bükkösi örökölt és zálogos rétjeit. Komáromi Borbála a férjének kötötte le 300 grazi tallér értékben gyalui kőházát, vásártelki és türei jószágait Kolozs vármegyében, valamint nagykeréki és pókafalvi birtokrészeit Fehér vármegyében.⁷²

1649-ben a pár gyermektelenségén kívül más okok is közrejátszhattak abban, hogy Bárdi és felesége kölcsönösen egymásnak kötötték le javaikat. A jogügyletet rögzítő bevallás napján ugyanis Komáromi Márton másik leánya, Trombitás János özvegye, Katalin és testvére, a már említett Borbála asszony teljhatalmú megbízottjuknak nevezték ki Bárdit, míg jószágaik ügyében tart a fivérével, Komáromi Andrással folytatott perük.⁷³

Az idézett oklevelekből kiderül, hogy Bárdi az előző fejedelemnek kedvelt híve lehetett, minthogy a Borbála asszony birtokában levő *„Colosvarmegyebeli Gyalui bazamat megh idvözült atyam, anyam idejekben Istenben el nyugot Eöregbik Rakoczi Geörgy Erdeli orszaganak akkori fejedelme ő magha el akarvan foglaltatni, megh emlitet uram tekintetiere intercessiojara remittalta.”* Itt jegyezzük meg, hogy Bárdi már 1641-ben is elegendő befolyással rendelkezett ahhoz, hogy anyósa, Szalánczy Judit pókafalvi és nagykeréki birtokaival kapcsolatos ügyeinek képviselését rábízta.⁷⁴

A már említett per kimeneteléről nincs tudomásunk, az azonban bizonyos, hogy a gyalui ház Bárdi birtokába jutott, igaz nem örökség, hanem fejedelmi inscribálás (zálogadomány) útján. 1651-ben ugyanis II. Rákóczi György hűséges szolgálatai jutalmául néhai Komáromi Márton nemesi sarokházát Gyalu mezővárosban, továbbá egy pusztát Türebén gyulafehérvári Bárdi Istvánnak, általa feleségének, Komáromi Borbálának, valamint Komáromi Katalinnak kötötte le 100 magyar forinton. Feltételül szabta, hogy a jószágokat fejedelmi utódai csak 500 magyar forint lefizetése árán válthatják vissza.⁷⁵

Nem ismeretes előttünk Komáromi Borbála halálának időpontja, csupán későbbi adatokból következtetünk arra, hogy Bárdinak e házasságából születhetett István nevű fia.⁷⁶ A requisitor felesége halála után ismét megnősült, második (esetleg harmadik) felesége 1665-ben Csernátoni Katalin volt.⁷⁷ Az asszony valószínűleg abból a Csernátoni családból származott, amelynek egyik tagja, Csernátoni István 1641-ben Leidenben, 1643-ban pedig Frane-

71 1649. május 13. MOL, F 15, XXXII. 46^v–48^r.

72 *„E converso enis Bardi Istvanne Komaromi Borbala, az én édes uramnak, nemzetes Bardi Istvannak bozzam valo hazassagbeli szeretetit előttem viselve, mivel engemet eddegh böcsületesen tartot, tisztessgesen ruhazat, de az mi legb nagyobb ennehanyzori rettenetes nehez halálos hoszu betegségimben minemü szorgalmatosson kegyesen es megh unás nélkül velem dajkalodot, orvosoltatot, es ighen sokat költöt, [...]., Űo.*

73 MOL, F 15, XXXII. 48^v.

74 MOL, F 15, XXVII. 75^v.

75 ErdKirKv Dvd 28. kötet. 409–410.

76 MOL, F 2, XVII. 75.

77 MOL, F 2, XVII. 41–44.

kerben járt egyetemre,⁷⁸ és később 1655–1663 között a nagyobb kancellária írnoka lett.⁷⁹ A családnak, úgy tűnik az ezt megelőző időben is számos tagja szolgált a kancellárián, a legkorábban egy ugyancsak Csernátoni István nevezetű 1612-ben.⁸⁰

Katalin asszony előző férje a portai követként ismert Sebesi Boldizsár volt,⁸¹ az ő halála után ment férjhez Bárdihoz. Ekkoriban nem lehetett túlságosan idős, mert második férje halála után ismét házasságot kötött árkosi Nagy Ferencsel, és 1675-ben is életben volt.⁸² Csernátoni Katalin és ugyancsak Bárdi István névre hallgató mostohafia között a viszony megromlott, miután kevéssel a requisitor halála után, 1667 szeptemberében az özvegy eladta az apai örökséget képező Boldogasszony utcai házat.⁸³ Az ügy peres útra terelődhetett, mert az asszony pár nappal mostohafia tiltakozása után ügyvédet vallott.⁸⁴

Bárdi fia sok szempontból apja nyomdokaiba lépve kezdte karrierjét. Hozzá hasonlóan domidocus volt: 1675 februárjában a sárospataki Református Kollégium diákjai között tűnik fel mint *praeceptor classis Syntacticae*.⁸⁵ Ez a diák valószínűleg azonos volt azzal a személlyel, aki kevéssel azután, még ugyanazon év szeptemberében Enyeden megvásárolta Fogarasi K. Ferenc gyulafehérvári másodpap, majd vizaknai és enyedi lelkipásztor könyveit annak özvegyétől. A benne található possessor bejegyzés szerint akkortájt a filozófia és a teológia tanulmányozásával foglalatoskodott.⁸⁶ 1681. december 12-én subscribált Enyeden, majd szintén az apai modellt követve a kancelláriára távozott.⁸⁷ A családi háttér és vagyon megléte bizonyára sok szempontból szolgált támaszul, azonban az ígéretes pálya további alakulásáról nincsenek adataink.

A hiteleshely levéltárosainak bemutatása után egyetlen kérdésre kell még kitérnünk, nevezetesen arra, amely már a bevezető részben is felmerült: miért írja le Szalárdi a levéltár menekítését olymódon, hogy Bárdi István nevééről említést sem tesz? Ismert tény, hogy Szalárdi váradi requisitorsága előtt⁸⁸ a fejedelem levéltárának őre és ugyanakkor vice-secretarius volt feltételezhetően 1649-ig.⁸⁹ Ebben az esetben ismernie kellett nemcsak Taracközi Ferenc és

78 SZABÓ Miklós–TONK Sándor: *Erdélyiek egyetemjárása a korai újkorban 1521–1700*. JATE, Szeged, 1992 (Fontes Rerum Scholasticarum 4). 262 (2630. sz.).

79 TRÓCSÁNYI 1980. 190.

80 Uo.

81 I. Rákóczi György portai követe. Személyére lásd még: MOL, F 2, XVII. 41–44; XV. 301–303; XXIV. 97–98.

82 MOL, F 2, XXIV. 177.

83 MOL, F 2, XVII. 75.

84 MOL, F 2, XVII. 87.

85 HÖRCSIK Richárd: *A Sárospataki Református Kollégium Diákjai 1617–1777*. Sárospataki Ref. Koll. Tud. Gyűjt., Sárospatak, 1998. 119.

86 *Erdélyi könyvesházak*. III. S. a. r. MONOK István–NÉMETH Noémi–VARGA András. Scriptum Kft., Szeged, 1994 (Adattár XVII. századi szellemi mozgalmaink történetéhez 16/3). 220.

87 „*ivit ad cancellistas*” Vö. JAKÓ Zsigmond–JUHÁSZ István: *Nagyenyed diákok 1662–1848*. Kriterion, Buk., 1979. 108.

88 1649–1660 között töltötte be e hivatalt. BOGDÁNDI Zsolt: *A váradi hiteleshely a szekularizációt követően*. Erdélyi Múzeum LXXIII(2011). 3–4. sz. 104–116.

89 Életrajzi adataira lásd még *Síralmas krónika* 16–63. Kolozsmonostori requisitorságára vonatkozóan: BOGDÁNDI Zsolt: *A kolozsmonostori konvent a fejedelemség korában*. EME, Kvár, 2012 (Erdélyi Tudományos Füzetek 274). 95.

Pápai János személyét, hanem Bárdiét is, aki 1647-ben lett a gyulafehérvári hiteleshelyi levéltár egyik hivatalnok, de előtte is a fejedelmi nagyobbik kancellária tagja volt. Mégsem emlékezik meg egyetlen szóval sem Bárdiról az 1658-as eseményekről szólva, noha ugyanakkor Taracközi és Pápai tetteit leírja, utóbbiét részletekbe menően. Egy lehetséges válasz a Taracközi és Bárdi között fennálló rossz viszony lenne, de elfogadhatóbb magyarázatul szolgálhat Bárdi negatív megítélése a kortársak szemében, hiszen az 1666-ban tartott országgyűlésen bizonyára nem véletlenül emlegették fel gátlástalan harácsolását és ügyfeleivel szembeni kíméletlenségét. Szalárdi némasága ellenére is Bárdi mellett szólnak azonban a gyulafehérvári hiteleshelyi levéltár máig megmaradt állagait, minthogy az 1658-ban történő menekítés egyike volt azon kevés számú szerencsés eseménynek, amelynek következtében ma is kézbe vehetjük e levéltár egy-egy darabjait.

THE *REQUISITORS* OF THE PLACE OF AUTHENTICATION FROM ALBA IULIA (GYULAFEHÉRVÁR) DURING THE TARTAR INVASION IN 1658

Keywords: *Alba Iulia, loca credibilia, archives, requisitor, Tartar invasion, Transylvania*

Among the *requisitors* (letter searchers) of the secularized chapter of Alba Iulia (Gyulafehérvár) there were some important figures of the Transylvanian cultural history, such as the chronicler István Szamosközy, Gáspár Bojti and Mihály Barsi, who was professor at the college founded by Prince Gábor Bethlen, and became the prince's librarian as well. Among them there were as well a few other personalities forgotten by the historians, like János Pápai, Ferenc Taracközi and István Bárdi, who had a major role in the conservation of the archives during the Tartar invasion in 1658. Before the invasion the archives of the place of authentication had been transported from Alba Iulia to Sibiu (Hermanstadt/Nagyszeben). The study aims to discuss the activity of the *requisitors* at the probably most important charter-issuer institution of the Principality during the above mentioned period.

REQUISITORII LOCULUI DE ADEVERIRE DIN ALBA IULIA ÎN TIMPUL INVAZIEI TĂTARILOR DIN 1658

Cuvinte-cheie: *Alba Iulia, loc de adeverire, arhivă, căutător de scrisori (requisitor), invazia tătarilor, Transilvania*

Printre requisitorii locului de adeverire din Alba Iulia figurează personalități cunoscute ale istoriei culturii transilvănene, precum cronicarii István Szamosközy, Gáspár Bojti sau Mihály Barsi, profesorul Colegiului întemeiat de către Gabriel Bethlen, devenit mai târziu și bibliotecarul principelui. Între membrii instituției s-au numărat însă personalități aproape uitate de istoriografie, care au avut un rol capital în ocrotirea și mutarea arhivei în timpul atacului tătarilor din 1658. Este vorba de cei trei membri ai locului de adeverire: János Pápai, Ferenc Taracközi și István Bárdi. Studiul de față încearcă să reconstituie evenimentele premergătoare invaziei tătare și consecințele acestora în viața instituției, precum și activitatea membrilor ei în încercarea de a salva cea mai de seamă arhivă a Transilvaniei.